

УДК 908 (477.81): 271.2 “1960/1985”

Л. В. Загребельна –

*аспірант кафедри релігієзнавства
Національного університету “Острозька академія”*

Корецький жіночий монастир (60-ті – середина 80-х років ХХ ст.)

*Роботу виконано на кафедрі релігієзнавства
НУ “Острозька академія”*

У статті розкрито форми та методи тиску радянської влади на жіночий монастир. Висвітлено становище монастиря за умов антирелігійної політики та його функціонування, показано діяльність ігумень монастиря та їхній особистий вклад у розвиток обителі. Проаналізовано соціально-демографічні показники, фінансово-господарську діяльність черниць, місце монастиря у розвитку православ'я на Рівненщині.

Ключові слова: Корецький жіночий монастир, місцеві органи влади, антирелігійна політика, ігуменя, архієпископ Волинський та Рівненський

Загребельная Л. В. Корецкий женский монастырь (60-е – середина 80-х гг. ХХ ст.). В статье раскрываются формы и методы давления советской власти на женский монастырь. Освещено состояние монастыря в условиях антирелигиозной политики и его функционирование, показаны деятельность игумений монастыря и их личное вложение в развитие обители. Проанализированы социально-демографические показатели, финансово-хозяйственная деятельность монахинь, место монастыря в развитии православия в Ровенской области.

Ключевые слова: Корецкий женский монастырь, местные органы власти, антирелигиозная политика, игуменя, архиепископ Волынский и Ровенский.

Zahrebelna L. V. The Korets Nunnery (1960th – Middle of 1980th). In the article there are uncovered the forms and methods of pressure by Soviet power on a nunnery. Within the antireligious policy there was revealed the condition and functioning of the nunnery, shown the activity of Mothers Superior in the nunnery as well as their personal contribution to the cloister's development. There were also analyzed the social and demographic activities, financial and business management of nuns, and the place of the nunnery in the development of Orthodoxy throughout Rivne region.

Key words: the Korets Nunnery; local bodies of power; antireligious policy; nun; the Archbishop of Volyn' and Rivne.

Постановка наукової проблеми та її значення. Після масової ліквідації православних монастирів на території України в кінці 50-х – на початку 60-х рр. ХХ ст. на Рівненщині був збережений один із дев'яти монастирів, які діяли й далі в умовах атеїзації населення та ворожого ставлення влади до релігії як такої. У м. Корці був не просто один із “міцних горішків”, який виявився не під силу радянській владі, тут зосереджувався один із осередків православ'я того часу – Троїцький жіночий монастир. У досліджуваній період монастир займав чільне місце у процесі суспільного розвитку, впливаючи на духовно-релігійний розвиток місцевого населення.

Вивченням історії православ'я, зокрема історії православних монастирів на Волині, займалися такі науковці, як С. І. Жилюк, М. Ю. Костиця [21], В. Рожко [23] та ін., проте досі маловідомими є процеси, що відбувалися у Корецькому жіночому монастирі під час політичної “відлиги” та “застою”. Основною джерельною базою дослідження є неопубліковані архівні документи, що зберігаються у Державному архіві Рівненської області, матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні місця та ролі Корецького жіночого монастиря крізь призму державно-церковних відносин та аналізі його діяльності. Для досягнення мети було поставлено такі завдання: розкрити форми та методи тиску державних органів на монастир, показати становище монастиря та його розвиток за умов антирелігійної політики, проаналізувати соціально-демографічні показники та фінансово-господарську діяльність черниць, показати вплив монастиря на населення регіону.

Вклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Протягом другої половини 50-х – початку 60-х років в УРСР знищено 27 монастирів та скитів. Тільки упродовж 1959–1960 рр. в республіці ліквідували 21 монастир та скит. На 1 січня 1961 р. в УРСР

© Загребельна Л. В., 2010

функціонували чотири чоловічих та 15 жіночих монастирів. На початку 1962 р. вже було 13 монастирів, протягом цього ж року ліквідували ще чотири [22, 114, 151].

У 1960 р. на Рівненщині ліквідовано Дерманський жіночий монастир, черниць якого перевели до Корецького монастиря. Під час ліквідації усе, що мало музейну цінність, передали в Рівненський обласний музей, зокрема рукописи, стародруки, рідкісні бібліографічні книги, старовинний живопис XVII–XVIII ст., народні вишивки [2, арк. 155].

У листі від 6 червня 1960 р. до уповноваженого у справах РПЦ при Раді міністрів СРСР Г. П. Пінчука архієпископ Волинський та Рівненський Панкратій звітує про виконання вказівок щодо переведення насельниць Устенського жіночого монастиря в Корецький: "...насельниці Устенського монастиря після проведеної у них пояснюючої роботи, в процесі якої було вказано, що кожна з них незалежно від того переїздить в Корецький монастир чи бажає поїхати до рідних буде видано по 1000 руб. ... прийняли новину про переселення хоча із скорботою, проте разом з тим із впокоренням, але настоятельниця Корецького монастиря – черниця Людмила ці новини ... прийняла не дуже люб'язно і спочатку була проти огляду приміщення, які використовували під господарські потреби..." [2, арк. 106]. Черниці, що переїхали, були розміщені у пральні, кімнатах для гостей, кімнаті для комори, у приміщенні колишньої лазні. Розміщення, за свідченнями самого архієпископа, відбувалося з деякою "натяжкою" у вже зайняті келії, без особливих ексцентричних виступів з боку переселених [2, арк. 108]. Варто зазначити, що 1959 р. до Корецького монастиря вже було переселено близько 60 черниць із ліквідованого Кременецького жіночого монастиря [4, арк. 54].

Після того, як монастир ущент укомплектували черницями, стало очевидно, що влада не мала наміру полишити обитель у спокої, оскільки кінцевою метою була ліквідація осередку чернецтва. Уповноважений Ради у справах релігійних культур при Раді Міністрів УРСР К. Полонник після відрядження в Рівненську область у листі в ЦК КП України в 1961 р. повідомив, що у м. Корці близько 180 насельниць та що секретарі райкому партії хочуть його закрити якнайшвидше, але "чіткого, продуманого плану заходів ще не склали. Між тим, цей монастир міцний горішок... Потрібна глибока, ґрунтовна ревізія фінансової і господарської діяльності монастиря. Можливо, вона викриє фінансові і господарські махінації монастиря, дасть матеріал для розгрому його керівництва, для розкладу обителі і її дискредитації в очах віруючих, для створення серед монахинь такого настрою, щоб вони швидше кидали монастир... Треба також широко використати пресу, публікуючи викривальні матеріали про діяльність монастиря, максимально дискредитуючи його в очах віруючих" [22, 118–119]. Крім того, у жовтні 1962 р. від Ради в справах Російської православної церкви (далі – РСРПЦ) до уповноваженого РСРПЦ у Рівненській області була надіслана інформація "Про самоліквідацію Браїлівського жіночого монастиря" у Вінницькій області, із прямою вказівкою: "...вважаємо за доцільне рекомендувати, щоб Ви та місцеві радянські органи використали по можливості в своїй роботі по ліквідації монастирів, що ще діють на території вашої області, форми та методи роботи, які застосовувались у Вінницькій області при закритті монастиря" [4, арк. 85].

Першими кроками місцевої влади було ухвалення Корецьким райвиконкомом 15 листопада 1961 р. рішення про вилучення двоповерхового житлового корпусу в монастиря на тій підставі, що приміщення до війни належало навчальному закладу [4, арк. 42]. У скарзі ігумені до уповноваженого від 2 лютого 1962 р. ця підстава спростовується: "...вилучене приміщення ніколи не було зайняте школою, в ньому мешкають по 30–40 років без виїзду до цього часу престарілі черниці у віці до 70–80 років. Ніхто із старожилів міста не зможе добросовісно стверджувати про неіснуючі факти і ніякими документами неможливо довести, що наш гуртожиток коли-небудь займався школою" [4, арк. 54]. Проте Рівненський облвиконком 20 серпня 1962 р. погодився з рішенням райвиконкому про вилучення приміщення [4, арк. 76]. У березні 1962 р. у монастиря відібрали садок та город розміром 4,5 га та передали їх середній школі [4, арк. 56].

Не один раз у монастирі проводили огляд санітарно-епідеміологічні комісії. За висновками однієї з них від 16 вересня 1961 р. складено акт про невідповідність санітарних умов для проживання в монастирі. В акті зазначалося: "В монастирі нараховується 183 черниці, що розміщені у двох корпусах та 5-ти будинках. В середньому на кожен черницю приходиться по 5 метрів квадратних житлової площі, тобто в два рази менше санітарно-гігієнічних норм..." [4, арк. 36]. Очевидно, що незадовільні умови проживання у монастирі та поширення хвороб, про які писала комісія, були однією з причин змусити насельниць монастиря покинути його. Але формально місцева влада супе-

речила сама собі, оскільки, звільняючи корпус для школи, умови проживання черниць у край погіршувалися, зважаючи на те, що ігумені потрібно було розмістити 60 черниць, які проживали у вилученому в 1962 р. корпусі.

Із розмови з ігуменею 12 жовтня 1962 р. уповноважений РСРПЦ по Рівненській області та заступник уповноваженого РСРПЦ по УРСР після огляду приміщень монастиря «...почали переконувати Вельсовську в тому, що якщо вона не бажає займати столову (для поселення туди черниць із відбраного приміщення. – Л. З.), хоча остання знаходилася в приміщенні домової церкви та кімнати для гостей, то тоді нехай відпустить монашок, вихідців з Корецького району, батьки та рідні яких просять повернутись до них. Тоді не буде у Вас тісно, як Ви стверджуєте, а й не буде необхідності ремонтувати житлові приміщення, які зайняті Вами під склади. Вельсовська на це переконання відповіла роздратовано: «Ніхто нікуди не поїде. Я це стверджую, можете викликати будь-кого з них і вона Вам підтвердить мою думку» [4, арк. 83].

У таких умовах тиску з боку влади поведінка ігумені монастиря, її негідатливість та стійкість, викликають захоплення. Після медогляду в монастирі у жовтні 1962 р., коли був складений акт про госпіталізацію 12 хворих на туберкульоз та заразні шкірні хвороби, настоятельниця категорично відмовилася від госпіталізації, заявивши, що черниці її не потребують [4, арк. 78]. Очевидно, що медична допомога для черниць була скоріше одним зі шляхів їх відлучення від монастиря, ніж оздоровлення.

Ігуменя Людмила (світське ім'я – Вельсовська Надія Михайлівна) народилася у 1889 р. в м. Дніпропетровську. В 1936 р. закінчила фінансово-економічний факультет Дніпропетровського металургійного інституту. В 1957 р. пострижена в мантію намісником Почаївської лаври архімандритом Севастьяном. У 1953 р. архієпископ Львівський та Тернопільський Панкратій призначив її послушницею, секретарем монастиря. 1 травня 1958 р. архієпископ Волинський та Рівненський Панкратій призначив її настоятельницею монастиря [5, арк. 190–191].

Крім тиску з боку органів влади, ігуменя потрапила “у немилість” до архієпископа Панкратія. Він звинувачував ігуменю Людмилу в неслухові, у тому, що вона не радиться в управлінні монастирем із собором 12 членів-черниць; не фіксує прийняті постанови і не затверджує їх в архієпископа. Панкратій підсумовував усе вищесказане так: “безумовно, подальше перебування монахині Людмили на посаді настоятельниці Корецького монастиря я вважаю неможливим...” [2, арк. 108]. 10 травня 1962 р. архієпископ Волинський та Рівненський Панкратій зарахував настоятельницю поза штат, зазначивши: “Зважаючи на Вашу старчу неміч та тривалу хворобу – звільняю Вас від настоятельниці Корецького Св. Троїцького монастиря... Виконувати обов'язки управління монастиря тимчасово доручаю Духовному Собору монастиря на чолі із скарбником, черницею Михаїлою (Пилипчук)” [3, арк. 24].

Проте і на цей раз настоятельниця відстояла свої права. 17 травня 1962 р. вона направила в Московську патріархію скаргу такого змісту: “Доношу Вашій Святості, що я поза штат не просилася, старчої немочі не маю, а хворіти може кожна людина: була хвора, а тепер здорова” [3, арк. 28]. Таким чином, керуючий справами Московської патріархії Кипріянос скасував зачислення поза штат ігумені, обґрунтувавши це так: “...оскільки призначення та звільнення керуючих осіб у монастирях проводиться рішенням Патріарха, а не Єпархіальних архієреїв, то на цей час розпорядження Пресвятого не відповідає законному стану речей” [3, арк. 26]. Пізніше архієпископ напише: “Не один раз я розкаювався і на цей час дуже засмучений, що поставив настоятельницею Корецького монастиря черницю Людмилу. Не один раз я ковтав гірку пігулку від цієї гордої, лицемірної і не достойної звання черниці...” [3, арк. 51].

Ігуменя не йшла на компроміс і з владою, зокрема, у 1966 р. уповноважений у справах релігійних культів по Рівненській області П. С. Калініченко характеризує її так: “За своїм переконанням фанатик церковної ідеології. Неодноразово висловлювала незадоволення обмеженням діяльності монастиря, що передбачено радянським законодавством про культу. У своїх діях намагається не рахуватися з Корецькою міськрадою і її вказівками... У політичному відношенні, як громадянин СРСР, ненадійна, якщо не сказати, що вона налаштована по-антирадянськи...” [5, арк. 192].

Про “зухвалу поведінку” ігумені Людмили знали і в ЦК КПУ [22, 157], проте завдяки такому “зухвальству” та опору монастир залишався осередком православ'я, і, що було не менш важливо на той час, – просто існував.

Ігуменя постійно подавала клопотання про визнання Троїцького монастиря пам'яткою архітектури. Протягом 1958–1961 р. у монастирі було три комісії, що визнали архітектурну цінність монастиря, склали відповідні акти, проте на облік монастир не брали. Причину цього монахиня Людмила пояснює так: "...через енергійний, проте зовсім безпідставний протест місцевих органів влади, які не хотіли позбавитися значної орендної плати. Таким чином, пам'ятник архітектури залишився в числі комунальних будівель м. Корець..." [8, арк. 2].

Із 1965 р., з огляду на складне матеріальне становище монастиря, ігуменя подає постійні клопотання про повернення монастирю присадибної ділянки та відібраного житлового корпусу. Райвиконком, не зважаючи на законні обґрунтування ігумені щодо володіння монастирем цими об'єктами, відмовляв і створював, за словами настоятельниці, систему "тяганини" [8, арк. 4]. Тільки в 1967 р. монастирю повернули 0,42 га фруктового саду, на якому були розміщені комора, котельня, лазня-пральня, корівник-конюшня та силосна яма [16, арк. 3].

Із 1 липня 1969 р. Рівненський обласний відділ архітектури визнав архітектурну цінність монастиря, у зв'язку з чим його взято на облік як пам'ятку архітектури [16, арк. 3].

Після смерті ігумені Людмили у 1970 р. настоятельницею монастиря стала Наталія Ільчук, яка вже у 1968–1969 рр. виконувала обов'язки заступниці ігумені. Уповноважений у Рівненській області Г. П. Личковаха у звітній інформаційній доповіді в 1968 р. характеризував цю черницю так: "...ця кандидатура не викликає довіри і продовжує традиції ігумені Людмили" [7, арк. 21]. Її наставництво тільки укріпило позиції та сприяло розвитку монастиря.

Загалом у 1972 р. в Корецькому монастирі було 139 черниць та священнослужителів. За кількістю це був другий із дев'яти монастирів УРСР після Покровського жіночого (м. Київ), в якому було 153 особи. Проте у Покровському монастирі було 105 осіб, старших 60 років (69 %), а в Корецькому – лише 65 осіб (47 %). На той час у Корці зі всіх монастирів була найбільша кількість працездатних черниць. Третю позицію монастир займав за сумою надходження фінансів (після Покровського та Фроловського (м. Київ)). У київських монастирях найбільша частина фінансів поступала від культурної та господарської діяльності, а Корецький половину своїх фінансових надходжень отримував через поштові перекази. Крім того, порівняно з іншими монастирями УРСР, Корецький монастир отримував велику кількість поштових посилок [25, арк. 29–32, 39].

Уперше в історії обителі ігуменя Корецького монастиря брала участь в роботі Помісного собору Російської православної церкви, що був скликаний у 1971 р. для обрання нового патріарха. У 1970-ті роки за ігумені Наталії після довгої перерви було поновлено чернечі постриги, а також монастирські традиції, такі як освячення землі, пасіки та городу на свято П'ятидесятниці, спів кожної неділі після акафіста перед шанованою іконою "Поручниця грішних", обнесення цієї ікони навколо монастиря в перший день місяця старшою черницею. У цей період дозволено прописку послушниць у монастирі, проведено великі роботи з будівництва нових господарських приміщень [24, 23–24].

Незважаючи на поступове відродження культурної діяльності монастиря, місцеві органи влади разом із повноваженим та комісією сприяння райвиконкому з дотримання законодавства про культуру розробляли спеціальні заходи для покращення контролю за діяльністю монастиря. Так, у 1976 р. регулярно контролювався стан паспортного режиму і надходження грошей у монастир, вивчалися зв'язки монастиря з місцевим населенням та іншими монастирями, вивчалася проповідницька діяльність, склад паломників та віруючих. Разом із працівниками облфінвідділу проведено фінансову перевірку в монастирі [13, арк. 40].

Настоятельниця тісно підтримувала зв'язки із архієпископом, екзархом України та Московською патріархією. На великі свята вона запрошувала місцеве духовенство та духовенство з інших областей. Наприклад, у 1977 р. монастир відвідали декілька разів архієпископ Волинський та Рівненський Даміан, екзарх України Філарет, архієпископ Кримський та Сімферопольський Леонтій, двічі – Іреней, представник Московської патріархії в Канаді [14, арк. 4]. У 1975 р. ігуменя разом із черницями та монастирським хором двічі відвідали Почаївську лавру. Монастир підтримував зв'язки із митрополитом Одеським Сергієм, архієпископом Івано-Франківським і Коломийським Йосипом, Ризьким монастирем та ін.

4–5 жовтня 1980 р. в Корецькому жіночому монастирі відбувалося церковне богослужіння на честь 100-ліття відновлення й освячення монастиря. Керував святковими службами архієпископ Волинський і Рівненський Даміан. Брала участь у богослужінні три благочинних – Корецький, Дуб-

нівський, Здолбунівський, архієпископи і єпископи з Умані, Житомира, Вінниці, Кіровограда, намісник Почаєвської лаври, ігумені Мукачівського, Київського, Одеського монастирів. На вдячній молебні від імені патріарха Пімена на честь 100-річчя освячення Троїцької церкви і відновлення монастиря були нагороджені: Троїцький храм – орденом Володимира I ступеня (золотий), із врученням патріаршої грамоти; ігуменя Наталія – орденом Володимира II ступеня (срібний) із врученням грамоти; Корецький благочинний Я. В. Антонюк за миротворчу діяльність і проповідництво, а також за написання історії Корецького монастиря – орденом Сергія Радонежського II ступеня (срібний). Два регенти і скарбник були нагороджені єпархіальними грамотами [18, арк. 131–132].

18 червня 1981 р. на монастирське свято “Поручниця грішних” був запрошений екзарх України, архієпископи і єпископи із Калініна, Вінниці, Луцька і близько 120 священників із Рівненської, Житомирської, Вінницької, Тернопільської та інших областей [27, арк. 76].

Подібні зовнішні зв'язки монастиря активізували внутрішньоцерковне життя, впливали на місцеве населення. У 1981 р. уповноважений у справах релігійних культур у Рівненській області Є. К. Сулима інформує у листі голову Ради у справах релігій М. П. Колесника: “Необхідно відмітити, що Філарет раніше відвідував монастир один раз у 3–4 роки, то за останні два роки він побував три рази, що різко відображається на активізації церковників і віруючих. Прохання до Ради по можливості обмежити такі поїздки Філарета в монастир, а також відвідування священнослужителів з інших областей” [27, арк. 76–77].

Порівняно з іншими районами області у Корецькому районі протягом середини 60-х – 80-х років були найвищі показники серед населення щодо релігійних обрядів хрещення дітей, укладення шлюбу та поховання за церковною традицією. Наприклад, у 1973 р. середні показники по області з релігійної обрядовості були такі: хрещення дітей – 49,34 %, поховання – 63,63 %, укладення шлюбу – 13,78 %. У Корецькому районі: хрещення дітей – 74,46 %, поховання – 87,07 %, укладення шлюбу – 40,09 % [10, арк. 1; 19, арк. 10].

На 1 січня 1979 р. до архітектурного комплексу монастиря входили два храми (Храм в ім'я Святої Трійці та Храм в ім'я Предтечі і Хрестителя Івана), одна дзвіниця та п'ять житлових корпусів [16, арк. 2]. У 1969–1971 рр. у храмах проведено великі реставраційні роботи, зовнішній ремонт покрівлі та стін, позолочено куполи та хрести [16, арк. 2].

24 жовтня 1980 р. Рівненський облвиконком, а 27 жовтня 1980 р. Держбуд УРСР весь комплекс Корецького жіночого монастиря утвердив як пам'ятник архітектури XVI–XVIII ст. Ураховуючи новий статус монастиря як пам'ятки архітектури, у 1981 р. монастирю повернули частину монастирського саду, на якому розміщувалися житлові корпуси і господарські будівлі, і землю під цим будівництвом [1, арк. 52–53].

У червні 1984 р. патріарх Пімен надав Корецькому монастирю ставропігію, тобто монастир безпосередньо підкорявся патріарху [24, 27–28].

На початку 1980 р. в Корецькому монастирі було 116 черниць та священнослужителів. Це була найбільша кількість серед дев'яти монастирів УРСР. У Покровському жіночому монастирі (м. Києва) на той час було вже 98 осіб, з них 70 непрацездатних. За 1970–1979 рр. у київський Покровський монастир поступило тільки вісім осіб. У київському Флоровському жіночому монастирі було 55 осіб, із них 39 непрацездатних. У Мукачівському монастирі Закарпатської області, у який за 1960–1969 рр. поступило чотири особи, а протягом 1970–1980-х – жодної, було 114 черниць та три священнослужителі, із них 39 непрацездатних. У 1972 р. у Миколаївському монастирі (м. Мукачеве) було 122 особи, серед них 46 непрацездатних. У всіх інших монастирях УРСР в 1980 р. кількість чернецтва коливалася від 40 до 70 осіб. Монастирі отримували фінансові прибутки переважно від пожертвувань та продажу культових речей. Наприклад, Покровський монастир від загальної суми надходжень 329,3 тис. крб отримував 202,4 тис. крб від пожертвувань та продажу культових речей; Флоровський – 100 тис. крб від загальної суми надходжень 186,1 тис. крб [26, арк. 29, 54, 56–57].

Корецький монастир протягом 1961–1974 рр. не поповнювався [11, арк. 30]. Із 1975-го по 1978 р. поступило три черниці, у 1979 р. – дев'ять черниць з умовою, що після проходження стажу чернечого служіння вони виїдуть за межі СРСР у монастир м. Єрусалима [15, арк. 17]. У листі до голови Ради у справах релігій при РМ УРСР від 1980 р. митрополит Філарет зазначив, що “за останні роки був даний дозвіл на прописку в Київській Покровській та Флоровській монастирі, а також у Корецький монастир. Проте за цей час у тих же монастирях померло набагато більше, та монастирі

не відчули поповнення. Так, наприклад, у Корецький монастир прописано 12, а померло 15. На мою адресу поступають докори, що я не турбуюся про стан монастирів в Україні” [27, арк. 6].

Отже, в монастирях з кожним роком усе відчутнішею ставала тенденція до зменшення кількості черниць. Через те, що не було постійного поновлення складу, збільшувалася кількість літніх насельниць. Так, наприклад, за даними 1982 р., коли в монастирі нараховувалося 110 насельниць (на 1 січня 1962 р. було 176 насельниць), з них до 30 років – п’ять осіб; до 40 років – 11; до 50 років – шість; до 60 років – 27 осіб; понад 60 років – 61 черниця (із них 34 непрацездатні) [20, арк. 7]. За даними ігумені, з 1962 р. до 1982 р. в монастирі померло 98 осіб [27, арк. 62].

У листі від 28 січня 1981 р. на ім’я голови Ради у справах релігій та до митрополита Філарета Наталія Ільчук, описуючи стан справ у монастирі, скаржиться, що не може вирішити життєво важливих монастирських потреб, зокрема, прописати охочих поступити в монастир. Далі у листі: “В даний час Корецький монастир почуває потребу у фізичній силі, оскільки потрібно щоденно нести турботу про забезпечення 60-ти непрацездатних літніх жінок, в числі яких є 7 інвалідів, в обслуговуванні церковних служб, в утриманні потрібної чистоти і порядків у храмів, житлових корпусів і території монастиря, забезпечити його щорічно поточним ремонтом...”. Проте труднощі, з якими зіштовхнулася настоятельниця у цьому питанні, не можна назвати інакше, як “тяганина”. Далі вона продовжує: “В даний час, бажаючих поступити в монастир 10 душ... 30 липня 1979 року я зверталася з листом-проханням до уповноваженого Сулими та голови Корецького райвиконкому Войчака В. М., питаючи їх дозволу на прописку в монастир поіменних осіб. Корецький райвиконком в усній формі нам відповів, що, в принципі, не проти прописки..., проте не вирішують даного виду питання, оскільки діючі монастирі та храми знаходяться у віданні відділу облвиконкому у справах релігій і тільки з його дозволу можуть бути дані вказівки про прописку. 14 лютого ми отримали відповідь від уповноваженого у справах релігій Рівненського облвиконкому Сулими, де рекомендувалось по питанню прописки в монастир звернутись безпосередньо в Корецьку міськраду і райвиконком. Коли знову звернулись в Корецький райвиконком та міськвиконком, то отримали відповідь, що для того, щоб прописати осіб, необхідно ще письмове клопотання про них вищестоящого духовного керівництва. На моє прохання 23 лютого 1980 року до Волинсько-Рівненської єпархії архієпископ Даміан вислав своє клопотання на ім’я голови райвиконкому. З аналогічними листами зверталась до Святого Пімена... та Митрополита Філарета..., де просила про клопотання перед Радою у справах релігій при Раді Міністрів СРСР і УРСР у вирішенні питання прописки в монастирі. У відповідь на прохання Патріарх Пімен повідомив, що Рада у справах релігій, згідно існуючої домовленості, не заперечує про прописку поіменних осіб, у зв’язку з чим вислав своє пояснення Рівненському відділу облвиконкому у справах релігій.

З того часу пройшов рік ...” [27, арк. 60–61].

Прибуток монастир отримував від продажу свічок, церковного відвару, проскур, молитвословних, тарілично-чашних пожертвувань. Крім того, пожертвування надходили від єпархіального архієрея, від різних осіб через пошту. Видатки розподілялися на утримання служителів культу, закупівлю свічок, муки для проскур, церковного відвару, ремонт та утримання приміщень, на утримання насельниць монастиря, відрахування у Фонд миру та охорони пам’ятників історії і культури, редакцію “Журнала Московской патриархии”, за духовну літературу та ін. [16, арк. 8–10]. З кожним роком збільшувалася кількість прибутків у монастирі. Так, наприклад, у 1962 р. загальна сума надходжень у монастир становила 17 959 крб, 1966 р. – 38 808 крб, 1972 р. – 93 332,2 крб, 1976 р. – 105 556,8 крб, 1980 р. – 189 500 крб. Досить велику частину цих грошових надходжень становили поштові перекази: у 1962 р. – 4503 крб (25 %); 1972 р. – 41 416 крб (44 %); 1976 р. – 49 075 крб (46,5 %); 1980 р. – 96 700 крб (51 %) [4, арк. 46; 6, арк. 4; 9 арк. 5; 12, арк. 7; 26, арк. 42]. Фінанси надходили із різних областей республіки, а також інших територій Радянського Союзу, наприклад, Чуваської АРСР, Татарської АРСР, Тульської, Ростовської областей та ін. [27, арк. 79].

Черниці монастиря, крім того, що працювали у колгоспі, утримували індивідуальне господарство. У своєму проханні до В. А. Куроедова про прописку черниць ігуменя зазначила: “Наш монастир узяв на себе зобов’язання від свого індивідуального господарства збільшити виробництво і здачу м’яса державі, вважаючи це своїм патріотичним внеском у спільну державну справу. Наші труди були відмічені і позитивно схвалені Першим секретарем ЦК КПУ тов. Щербицьким, Головою Ради Міністрів УРСР Ляшком... Доповідаю вам і у вашій особі Радянському Уряду, що наша праця

увінчалася новими успіхами: до 1977 р. ми здавали 1 т 138 кг, то в 1978 р. вже здали 2 т 332 кг на суму 4476 крб. У 1979 р. ми збільшили здачу м'яса до 4 т 105 кг на суму 6475 крб, а в 1980 р. здали державі 6 т і 7 кг м'яса на суму 11 158 крб" [27, арк. 72–73]. На 1 січня 1982 р. в господарстві монастиря нараховувалося три корови, 15 свиней, одне теля, два вантажних та три легкових автомобілі [20, арк. 7].

У монастирі черниці займали різні статуси залежно від того, яку діяльність виконували: скарбник, економка, регент, гаптарка, проскурниця, співачка, пономарка, кухарка, церковниця, келійниця, секретар, читець, кочегар, корівниця та ін. На 1 січня 1980 р. 120 черниць монастиря мали таку світську освіту: середню – шість осіб, неповну середню – дев'ять осіб, початкову – 40 осіб, малописьменні – 57 осіб, неписьменні – вісім осіб. За національністю вони поділялися так: українки – 106 осіб, росіянки – дев'ять, білоруски – дві, мордовка – одна, молдаванки – дві [17, арк. 11–18].

Крім насельниць, у монастирі були священнослужителі. Так, на 1 січня 1980 р. духовником монастиря (з 1966 р.) був ігумен Тимон (Тихон Клементійович Троц, 1909 р. н.); протоіереї Федір Мельничук (1933 р. н.) та Йосип Богаченко (1937 р. н.), які служили в монастирі з 1974 р.; диякон Микола Онищук (1937 р. н.) перебував у монастирі з 1978 р. [17, арк. 5].

Висновок. Отже, Корецький монастир зумів вистояти за умов радянської пропаганди та прямого адміністрування, і не останню роль у цьому зіграли настоятельниці монастиря. Зважаючи на поступовий соціально-економічний та передусім духовний розвиток, монастир як осередок православ'я займав чільне місце і в регіоні, і за межами республіки.

Джерела та література

1. Державний архів Рівненської області (Держархів Рівненської обл.), ф. р-204, оп. 8, спр. 1881.
2. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 11, спр. 426.
3. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 11, спр. 537.
4. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 11, спр. 573.
5. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 12, спр. 142.
6. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 12, спр. 149.
7. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 12, спр. 162.
8. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 12, спр. 168.
9. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 12, спр. 204.
10. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 12, спр. 209.
11. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 12, спр. 244.
12. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 12, спр. 245.
13. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 12, спр. 262.
14. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 12, спр. 267.
15. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 12, спр. 274.
16. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 12, спр. 280.
17. Держархів Рівненської обл., ф. Р-204, оп. 12, спр. 295.
18. Держархів Рівненської обл., ф. Р-208, оп. 8, спр. 1605.
19. Держархів Рівненської обл., ф. 454, оп. 3, спр. 1013.
20. Держархів Рівненської обл., ф. Р-1025, оп. 1, спр. 978.
21. Жилюк І. С. Монастирі Волині : іст.-краєзн. нарис / І. С. Жилюк, М. Ю. Костиця. – Житомир : М. А. К. Лтд, 1996. – 64 с.
22. Пашенко В. Православна церква в тоталітарній державі. Україна 1940-ві – початок 1990-х років : монографія / Пашенко В. – Полтава : АСМІ, 2005. – 630 с.
23. Рожко В. Православні монастирі Волині і Полісся : іст.- краєзн. нарис / Рожко В. – Луцьк : [б. в.], 2000. – 692 с.
24. Свято-Воскресенский Троицкий Корецкий Ставропигиальный женский монастырь. – Сергиев-Посад : Патриарший изд.-полигр. центр, 2003. – 48 с.
25. Центральний державний архів вищих органів влади та управління (ЦДАВО України), ф. 4648, оп. 6, спр. 132
26. ЦДАВО України, ф. 4648, оп. 7, спр. 132.
27. ЦДАВО України, ф. 4648, оп. 7, спр. 165.